

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. IX. Quæ mutatio ex parte materiæ, vel formæ, reddat Sacramentum
invalidum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

in compositis diversis numero. Respondeo cum distinctione: non potest esse formaliter in pluribus numero compositis, concedo. Esse virtualiter, nego. Sufficit autem ad hoc quod modi illi determinationis hostiarum ad significandum presentiam corporis & sanguinis Christi, quos in singulis producit, multiplicentur formaliter, juxta multipliciter hostiarum.

ARTICULUS VIII.

Utrum in Sacramento requirantur determinata verba, subindeque illa non sint concionatoria, sed consecratoria?

Dico primo: Multo magis requiri determinata verba in Sacramento, quam res determinatas. Ita D. Thomas hic art. 7.

118. Probatur primo: quia Christus in consecratione Eucharistiae protulit determinata verba, ut habetur Matth. 26. *Hoc est corpus meum*. Et similiter praecepit Discipulis ut baptizarent sub determinata forma verborum, juxta illud Matthaei ultimo: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

119. Probatur secundo ratione D. Thomae: Magis requiritur in aliquo composito determinatio formae, quam materiae, quia principium determinationis est a forma, quae est veluti finis & terminus materiae, cujus determinatio requiritur propter formam: Sed verba habent rationem formae in Sacramento; res autem rationem materiae, ut art. praecedenti ostensum est: Ergo magis requiruntur in Sacramento determinata verba, quam determinata res.

120. Advertendum tamen est duobus modis posse intelligi verba sacramentalia esse determinata, scilicet materialiter, quoad sonum exteriorem, & formaliter, quoad significationem: certum autem est ea non debere esse determinata primo modo, alias non possent administrari sacramenta, nisi in ea lingua, qua Christus loquebatur, dum ipsa instituit, quod est absurdum. Debent ergo esse determinata solum formaliter, quoad significationem; unde valide conficiuntur sacramenta per verba cujuscunque idiomatis, dummodo apud illos, qui tali idiomate loquuntur, correspondeant verbis illius idiomatis, quo Christus usus est & idem significant. Imò addo, quod quia in quolibet idiomate varijs terminis & orationibus solet idem significari, valide ministrantur sacramenta in verbis aequivalentibus, & eundem sensum reddentibus. Unde validum esset poenitentiae Sacramentum, si in hac forma, *Ego te absolvo*, sed etiam in ista: *Ego remitto tibi peccata tua*. Et similiter baptizamus, si diceretur: *Ego te abluo*, *Ego te tingo*, quia haec verba aequivalent illis, in quibus solent haec sacramenta ministrari. Non licet tamen uti verbis aequivalentibus, nisi in casu necessitatis, aut quo Ecclesia id permittit: unde non licet sacramenta conficere verbis linguae vulgaris, excepto sacramento matrimonij, quod verbis linguae propriae in qualibet provincia conficitur, quia contrahentes, qui illud conficiunt, regulariter linguam latinam ignorant; excepto etiam sacramento baptismi, quando urgente necessitate ministratur a foemina, vel a viro laico, nesciente loqui, nisi lingua vulgari.

Dico secundo: Verba requisita in sacramentis novae legis esse consecratoria, seu virtute

divina facientia quod significant, non vero potest concionatoria, & solum ad instruendum idonea ordinata. Ita communiter docent Theologi contra Lutherum, Calvinum, & alios haereticos temporis haereticos.

Probatur primo ex Apostolo 1. ad Corin. 10. ubi verba, quibus consecratur Eucharistia, non instructionis, sed benedictionis vocat: *Calix* (inquit) *benedictionis, cui benedicimus, non communicatio sanguinis Christi est? Quem loquuntur, dicentes panem & calicem consecrati, sanctificari, benedici, nullam omnino instructionis facientes mentionem*. Unde S. Thomas ibi lect. 4. sic ait, *Calix benedictionis cui benedicimus, id est quem nos sacerdotes consecramus*.

Probatur secundo: Infantibus confertur Baptismus qui concionem non intelligunt, & in casu necessitatis baptizat mulier, quae idonea non est ad concionandum, praecipiente Apostolo, quod *mulier in Ecclesia doceat*: Ergo verba sacramenti baptismi non sunt concionatoria, sed consecratoria.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Verba consecratoria, seu exhortatoria ordinantur ad excitandam fidem & devotionem altissimi: Sed haec verba, *Ego te baptizo*, non ordinantur ad excitandam fidem vel attentionem instantibus; licet enim omnes astantes dormirent, revera puer baptizaretur; neque in ipso puer, cum sit expertus usus rationis; alioquin peccaret, ejulatu & motibus sacramentum recusans, ut discit Augustinus epist. 57. ad Dardanium.

Denique suaderi potest conclusio ex distinctione praecedenti, nam ut in ea ostendimus, requiruntur verba determinata, siue quibus non conficitur sacramentum: At verba consecratoria non sunt ita determinata, nec necessaria ad valorem sacramenti: Ergo verba requisita in sacramentis novae legis non sunt concionatoria, sed consecratoria, & efficientia id quod significant.

Obijciunt tamen Haeretici: Christus misit Apostolos ad praedicandum, praecepit eis docere omnes gentes, baptizantes &c. Ergo verba sacramentorum sunt doctrinalia & concionatoria. Unde Augustinus citatus ait, verbum quod est in baptismo, esse illud, quod praedicamus, & verbum non quod dicitur, sed quod creditur.

Respondeo Christum praecipere modum, quem Apostoli observare debebant in conversione infidelium adultorum, ut scilicet eos docerent, priusquam baptizarent: sed quia modo pueri ante usum rationis baptizantur, parentibus consentientibus, non est nunc necessaria ad baptismum haec doctrina. Idem fere dicendum est ad Augustinum, verum enim est, quod ad baptismum adultorum praerequiratur verbum concionatorium, ut instruantur, sed magis opus est verbo consecratorio, ut sanctificentur.

ARTICULUS IX.

Quae mutatio ex parte materiae, vel formae reddat Sacramentum invalidum?

QUAE de variatione materiae & formae sacramentorum disputant hic Theologi cum D. Thoma art. 8. facilia sunt, & magis ad causam conscientiae, quam ad scholasticas difficultates pertinent, ideoque breviter ab illis nos expediemus.

Dico

Dico igitur, mutationem essentiali-
177. riam, aut formam, reddere sacramentum invali-
dum, non verò accidentalem. Ita D. Thomas hic
art. 8.

Probatur breviter: Sacramentum non potest
stare sine suis partibus essentialibus & intrinse-
cis: Sed materia & forma sunt partes essentialis
& intrinsecae ex quibus sacramentum componi-
tur: Ergo mutatio essentialis materiae vel for-
mae reddit sacramentum invalidum.

181. Probatur secundò specialiter quantum ad
formam sacramentorum: Sicut enim res natura-
les consistere nequeunt sine forma, ita nec res ar-
tificiales eadem perseverant, si amittant for-
mam, quia constituuntur in genere artis: Sed sa-
cramenta sunt veluti quaedam entia & composita
artificialia, ac infinita Christi sapientia exco-
gnata & fabricata: Ergo sublati ipsorum for-
mis, consistere nequeunt. Sicut autem in natura-
libus & artificialibus, salva essentia rerum, va-
riantur possumus accidentia, vel quae ad integritate
vel quae ad decorem pertinent: ita pariter
in sacramentis potest esse (invariata essentiali-
ter materia & forma) a Christo Domino institu-
ta aliqua variatio quae non tollat seu destruat
essentiam sacramenti. Ex quo

183. Inferes primò, quòd si loco panis triticej, qui
est materia sacramenti Eucharistiae, alius ex alia
materia confectus, puta ex ordeo, apponatur
alibi sacrificio, non conficitur sacramentum,
quia materia mutatur essentialiter: secus verò si
panis triticeo admisceantur pauca grana ordei,
vel alterius speciei, quae non solvant nec mul-
tum corrumpunt panem triticeum, quia muta-
tio quae tunc fit ex parte materiae, est tantum ac-
cidentalis. Idem cum proportionem dicendum de
aceto & multo, cum enim acetum essentialiter
differt à vino, quòd Christus pro materia cali-
cis instituit, multum verò accidentaliter tantum
ab eo dilinguatur; sacerdos qui poneret ac-
cetum in calice, non consecraret, bene tamen qui
poneret multum. Item qui baptizaret in aqua
rosacea, aut alia simili, non conficeret sacramen-
tum, bene tamen qui in aqua calida baptizaret;
quia in primo casu mutatio ex parte materiae
est essentialis, in secundò verò solum acciden-
talis.

185. Inferes secundò, quòd si additio facta formis
sacramentalibus non mutet legitimum sensum
ipsarum, sacramenta erunt valida, quia salvabi-
tur ratio formalis sacramenti, quae in significa-
tione consistit: unde validus esset baptismus in
hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris omni-
potentis, & Filij unigeniti, & Spiritus Sancti Para-
clesti*. Et idem cum proportionem dic de diminutio-
ne: unde validè consecraret hostiam, qui solum
diceret, *Hoc est corpus meum*, omitendo *enim*.

187. Inferes tertio, quòd si aliquis Sacerdos ver-
ba sacramentalia corruptè proferat, vel ex in-
dustria, vel ex imperitia, vel ex balbutie, aut la-
psum linguae: si corruptio sit tanta ut auferat o-
mnino locutionis sensum, non conficitur sacra-
mentum: si verò sit talis quae sensum verborum
non tollat, non redditur invalidum sacramen-
tum: quia in primo casu, mutatio se tenens ex
parte formae est essentialis, in secundò duntaxat
accidentaliter. Licet autem satis difficile sit co-
gnoscere quandoque corruptio sit tanta, ut mu-
tet omnino sensum, assignatur tamen à D. Tho-
ma hic art. 7. haec regula: si mutatio se teneat
ex parte principij dictionis, regulariter varia-

A tur sensus, ut si loco, *In nomine Patris*, dicatur, *In
nomine matris*. Et ratio est, quia variatio dictionis
ex parte principij, regulariter mutat significa-
tationem. Si verò mutatio sit ex parte finis dictionis,
sensus regulariter manet idem, quia variatio
dictionis ex parte finis, non mutat ut plurimum
ejus significationem. Unde validus esset bap-
tismus, si ex ignorantia vel errore fieret in hac
verborum forma: *Ego te baptizo in nomine Patris,
Filij, & Spiritus Sanctus*, ut definitur Zacharias
Papa in cap. *Retulerunt*, de consecrat. dist. 4. Li-
cet enim verba sic prolata, ex vi impositionis,
nihil significant, tamen ex usus accommodatione
acciperentur ut idem significantia, ac *Patris,
B Filij, & Spiritus Sancti*. Addit tamen S. Doctor,
posse aliquando contingere ut mutatio esset
tanta ex parte finis dictionis, ut non relinqueret
eundem orationis sensum, & tam parva ex parte
principij, ut sensum non tolleret; atque ita ma-
ximè hoc considerandum esse, & judicio viri
prudenter relinquendum.

Inferes quartò, quòd si tanta fiat interruptio
in prolatione verborum, ut moraliter & secun-
dum communem usum hominum, non conse-
cetur idem tractus sermonis, sacramentum non e-
rit validum, secus si consecratur idem tractus ser-
monis. Ratio est, quia in priori casu non manet
C sensus forma integer, qui in tota oratione confi-
sit, bene tamen in posteriori. Quanta verò in-
terruptio sufficiat, ut non consecratur eadem mo-
raliter oratio, non potest certa regula definiri,
sed ex modo, duratione, & aliis circumstantiis
judicandum est, juxta viri prudentis arbitrium.
Hoc solum tanquam certum statui potest, quòd
quando discontinuatio fit inter duas syllabas e-
jusdem dictionis, minor duratio tollit sensum
verborum, quàm cum fit inter duas dictiones,
quia in primo casu, maximè interruptitur sen-
sus.

Quæres, an minister ex intentione inducendi
novum ritum, etiam reprobatur ab Ecclesia,
proferens verba sacramentalia, additione, di-
minutione, aut quovis alio modo non tollente
legitimum sensum, mutata, verum conficiat sa-
cramentum, si habeat voluntatem faciendi
quod facit vera Ecclesia?

132. Respondeo affirmativè: Si enim Sacerdos
Latinus consecrat in Ecclesia Latina in fer-
mentato, cum intentione hunc ritum in Eccle-
siam Latinam inducendi, verum conficit Sacra-
mentum, ut fatentur fere omnes Theologi; &
tamen Ecclesia apud Græcos duntaxat, non ve-
rò apud Latinos tolerat, sed execratur tales ri-
tus: Ergo licet minister sacramentorum variet
accidentaliter materiam vel formam sacramen-
ti, in ritu ab Ecclesia non tolerato, & tamen ha-
beat generaliter intentionem faciendi quod
praestat vera Ecclesia, in usu talis materiae &
formae, verum conficit sacramentum.

Dices, Qui habet intentionem intentioni Ec-
clesiae contrariam, non habet intentionem Ec-
clesiae: Sed eo ipso præcisè quòd minister in-
tendat introducere suum errorem in Ecclesiam,
habet intentionem Ecclesiae intentioni contra-
riam, utpote cum intendat Ecclesia excludere
huiusmodi errorem: Ergo eo ipso præcisè quòd
minister intendat introducere suum errorem in
Ecclesiam, non potest simul intendere quòd in-
tendit Ecclesia.

136. Respondeo distinguendo Majorem: Qui ha-
bet intentionem intentioni Ecclesiae formaliter

D

CO-

contrariam, non habet intentionem Ecclesiae, concedo. Qui habet intentionem, Ecclesia intentioni materialiter solum contrariam, nego. Similiter distinguo Minorem: eo ipso precise quod minister intendat suum errorem introducere in Ecclesiam, habet intentionem, Ecclesiae intentioni materialiter tantum contrariam, concedo Minorem, Contrariam etiam formaliter, nego Minorem, & Consequentiam.

137. Explicatur solutio: Intentio privata ministeri introducendi in Ecclesiam aliquem errorem, siue toleratum, siue non toleratum ab ea, potest dupliciter esse contraria generali intentioni Ecclesiae, nimirum vel materialiter tantum, vel etiam formaliter: materialiter tantum, si volens suum errorem introducere non credat eum esse errorem, sed veritatem, atque adeo non intendat ipsum introducere tanquam errorem, sed tanquam veritatem: formaliter vero privata illa intentio est contraria generali Ecclesiae intentioni, si volens suum privatum errorem in eam introducere, non existimet ipsum esse veritatem, sed errorem: licet autem habens istam posteriorem intentionem, non possit simul habere intentionem generalem Ecclesiae, bene tamen qui illam priorem duntaxat habet, eo ipso enim quod existimans suum errorem privatum, non esse errorem, sed veritatem, velit ipsum introducere, non existimat eum esse contrarium Ecclesiae, sed potius ab ea intentum, quia existimat veram Ecclesiam veritatem intendere: quia ergo hoc ita potest contingere, imò communiter ita contingit (haeretici enim volentes introducere suos errores in Ecclesiam, existimant illos non esse errores, sed veritates, licet de facto errores sint) hinc fit quod licet eorum intentio sit materialiter contraria intentioni generali Ecclesiae, quae errare non potest, non tamen formaliter.

138. Instabis: Ut minister in dicto casu habeat generalem intentionem Ecclesiae, necesse est quod intendat, saltem virtualiter, oppositum suo errori: Sed intendens introducere suum privatum errorem in Ecclesiam, non intendit, etiam virtualiter, oppositum suo errori: Ergo neque habet intentionem generalem Ecclesiae. Major conitatur, cum enim Ecclesia vera intendat oppositum errori privato ministeri, nisi minister, saltem virtualiter, id ipsum intendat, non potest dici habere intentionem generalem Ecclesiae verae. Minor vero probatur: Cum intentione formalis alicujus, non stat intentio virtualis oppositi: quis enim dicat, quod aliquis possit simul intendere esse secundum eandem partem, & eodem tempore calidus & frigidus? Sed minister in casu posito intendit formaliter suum errorem: Ergo non habet simul intentionem virtuales oppositi suo errori.

139. Respondeo negando Minorem, & ad ejus probationem, datā Majori, distinguo Minorem: minister in casu posito intendit formaliter suum errorem, reduplicative ut errorem, nego. Non ut errorem, sed ut veritatem, concedo. Similiter distinguo Consequens: Ergo non habet simul intentionem virtuales oppositi suo errori, ut errori, nego. Ut non existimato tali, concedo.

DISPUTATIO II.

De existentia Sacramentorum.

Ad questionem 61. Divi Thomae.

Quamvis juxta ordinem doctrinae ab Aristotele, post assignatum, de quacunque re prius inquirendum sit, an existat, deinde quid sit, ac proinde videatur D. Thomae & nos post ipsum, prius investigare debuisse, an existat sacramentum, quam quid sit sacramentum: quia tamen antequam ostenderetur sacramenta esse, necesse erat exacte intelligi nomen sacramenti significetur; significatio autem hujus nominis tam est conjuncta cum essentia & proprietate ipsius rei significatae, ut ejus cognitio, non possit perfecte haberi, nisi doctrina aliquantulum inverteatur, prius quid sit sacramentum, quam an sit inquirendum. Cum autem sacramenta fuerint instituta, atque adeo existant propter hominem: homo autem considerari possit vel ante Christi adventum nimirum in statu innocentiae, in statu legis moysi, & in statu legis scriptae, sive Moysaice, & post Christi adventum, seu in lege nova & evangelica, existentia seu necessitas sacramentorum, quoad omnes illos statum, investiganda est.

Sed prius supponendum est cum S. Thoma hic art. 1. sacramenta esse homini necessaria ad salutem, ob triplicem rationem. Prima petita ex conditione humanae naturae: Ea enim est natura humana conditio, ut ex cognitione sensibilibus assurgat in notitiam rerum spiritualium. Atqui sacramenta sunt quaedam signa sensibilia & corporalia, quibus homines adducuntur in notitiam rerum spiritualium: Ergo congruum est ut pro eruditione sacramenta instituantur. Secundam sumit ex humilitatione quae per sacramenta homini feliciter contingit: Homo enim peccando, & consequenter converendo se in corporalia & sensibilia, tanquam in ultimam finem, subijcit se secundum affectum corporibus: Ergo congruum fuit, ut in penam limitis remedium, subijceretur sacramentis, quae sunt quaedam sensibilia, ut unde morbum contraxerat, inde medicinam reciperet. Terciam deinde ab exercitatione utili, ne ex animi hominum ad exercitationes corporales interdum sibi noxae de proclivi, durum esset, si totaliter ab actionibus corporalibus abstraheretur, conveniens Deus instituit sacramenta sensibilia, quibus homo salubriter exerceretur.

Has tres rationes eleganter expendit Hugo Victorinus lib. 1. de sacramentis parte 9. cap. 1. sed alia serie, ait enim sacramenta esse homini necessaria, propter humilitationem, propter eruditionem, propter exercitationem. Primo quidem, ut dum in sensibilibus alimentis rationalis creatura Creatoris praecepto subijcitur, ex hac ipsa humilitatione, Creatoris suo reconciliari mereatur: post prius Deum superbiendo deserens, se terrenis per concupiscentiam subdit, &c. Secundo, ut per id quod in sacramento specie visibili cernitur, ad invisibilem virtutem quae intus in re sacramenti coelestis agnoscenda, mens humana erudiatur, &c. Tercio, ut dum